Dijital Vatandaşlık

DİJİTAL VATANDAŞLIK Topluma çevrim içi katılabilme ve dijital ortamı yerinde, güvenilir ve kurallarına uygun kullanmadır.

BUNU UNUTMA

Genel ağ kullanmak dijital vatandaş olmaya **yetmez**. Kurala uymak ve hakkını bilinçli kullanmak gerekir.

Etkin vatandaş mı, pasif vatandaş mı?

Etkin vatandaş: Hakkını bilen, sorunlara çözüm arayan, çevresine katkı sağlayan kişi. **Pasif vatandaş:** Sorun karşısında sessiz kalan, hakkını aramayan kişi.

Pasif vatandaş	Etkin vatandaş
Sude, lokantada temizlik kurallarına uyulmadığını gördü. "Yemekleri lezzetli." deyip sessiz kaldı.	Sude, durumu ilgili kuruma bildirir. Kendi sağlığını ve başkalarının hakkını korur.
Arda, bisiklet yoluna park edilen araçları görüp bisiklete binmekten vazgeçti.	Arda, belediyeye başvurur, komşularıyla kibarca konuşur, soruna çözüm arar.
Mina, otobüs seferleri yetersiz olsa da "Ne yapalım?" dedi.	Mina, belediyeye dilekçe yazdı ve sorunu yetkililere iletti.

Teknoloji hangi hakkı kolaylaştırıyor?

Hak veya alan	Kullanılan araç	Sağladığı kolaylık
Eğitim	Bilgisayar, etkileşimli tahta, hoparlör; **EBA, e-Okul**	Bilgiye hızlı ulaşma, not ve devamsızlığı izleme
Sağlık	Ateşölçer, ultrason, röntgen, tomografi, MR; **e-Nabız**	Hızlı teşhis ve tedavi, sağlık kayıtlarına erişim
Dilekçe ve bilgi edinme	**CİMER**	Dilek ve şikâyeti üst makamlara hızlı iletme
Kamu hizmetleri	**e-Devlet**	Tek adresten birçok resmî işlem

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Teknoloji özellikle **kırsalda yaşayanların** ve **özel gereksinimli bireylerin** işini kolaylaştırır. Yol ve zaman engelini azaltarak eşitliğe katkı sağlar.

Dijital hizmetler

e-Devlet: Devlet hizmetlerinin elektronik ortamda sunulması. 1 Ağustos 2024 itibarıyla 66 milyon kullanıcıyı geçti. En çok kullanılanlar: Sosyal Güvenlik Kurumu, Çalışma Hayatım, Gelir İdaresi hizmetleri.
e-Nabız: Kişisel sağlık kayıtları platformu. Tahlil, röntgen gibi görüntüler, reçete ve muayene bilgileri görülür. Kişi izin verirse hekimi ve yakınları da erişebilir.
e-Okul: Velilere ücretsiz sunulur. Kayıttan mezuniyete e-karne, not, devamsızlık, nakil, takdir-teşekkür belgesi ve ders programı bilgisi.
EBA: Sesli ve etkileşimli kitaplar, ders sunumları, videolar, bilgi görselleri ve soru havuzu.
CİMER: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi. Anayasa'daki dilekçe ve bilgi edinme haklarını kolaylaştırır. Her konuda başvurulabilir.

İşlem	Dijitalleşmeden önce	Bugün
Dilekçe, şikâyet	Kuruma gitmek ya da posta göndermek	CİMER, belediye uygulaması
Tahlil sonucu	Hastaneye tekrar gidip almak	e-Nabız üzerinden görmek
Tapu, resmî işlem	Şehir merkezine birkaç kez gitmek	e-Devlet'ten randevu almak

Dijital Hak Hayatta

Torunundan e-Devlet öğrenen bir çiftçi (temsili)

Tapu işi

Kasabada yaşayan çiftçi Sevim Hanım tarlasının bir kısmını satacaktı. Şehre birkaç kez gitmek vakit ve para kaybıydı. Okulda dijital vatandaşlığı öğrenen torunu ona PTT'den aldığı şifreyle e-Devlet'i kullanmayı gösterdi. Sevim Hanım tarla bilgisini kontrol etti, belgeleri yükledi, randevu aldı. Bir hafta içinde tapuya yalnız bir kez giderek işini bitirdi.

5N 1K	Cevap
Ne?	Tarla satışı için e-Devlet üzerinden işlem yapıldı.
Nerede?	Kasabada, cep telefonundaki uygulamada.
Ne zaman?	Şehre gitmek zor geldiğinde, bir hafta içinde.
Nasıl?	PTT'den alınan şifre ve mobil uygulama ile.
Neden?	Zaman ve para kazanmak için.
Kim?	Sevim Hanım, torununun yardımıyla.

Mahalle uygulaması

Mert'in okul yolundaki kaldırım kırılmıştı, yaşlılar yürümekte zorlanıyordu. Mert, annesiyle birlikte belediyenin mobil uygulamasına fotoğraf ve konum yükledi. Birkaç gün içinde kaldırım onarıldı. Bunu gören komşular da sorunları aynı yolla bildirmeye başladı.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Her iki örnekte teknoloji, vatandaşı **pasif olmaktan çıkarır**. Sorunu bildirmek ve hakkını kullanmak kolaylaşınca yönetime katılım da artar.

Bir fark: CİMER

Eskiden dilekçe için kuruma gitmek veya posta göndermek gerekiyordu. CİMER ile vatandaş kamu hizmetleriyle ilgili talep, şikâyet ve önerisini üst makamlara kolayca iletebiliyor. Yine de başvuruda doğru bilgi vermek ve saygılı bir dil kullanmak **sorumluluğumuzdur**.

Notlarım

Öğrenme çıktısı: Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkilerini sorgulayabilme

Dijitalin Karanlık Yüzü

VERİ GİZLİLİĞİ
Kişisel verilerin yalnız izin verilen kişilerce görülüp kullanılmasıdır. Sağlanamazsa bilgilerimiz yabancıların eline geçebilir, izinsiz yayılabilir.

DİJİTAL MAHREMİYET
Kişisel bilgilerini koruman, neyi, kiminle, ne kadar paylaşacağına senin karar vermendir.

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI
Telefon, tablet, bilgisayar ve video oyunlarının kontrol edilemeyen aşırı kullanımıyla ortaya çıkan, günlük hayatı aksatan durumdur.

DİKKAT!

Paylaştığın bir fotoğraf yıllar sonra bile bulunabilir. Paylaşmadan önce **"Herkes görse sorun olur mu?"** diye düşün.

Siber zorbalık

Zorbalık: Kendinden güçsüz birine kasıtlı ve saldırganca davranmaktır. **Siber zorbalık:** Dijital araçlarla kasıtlı olarak hakaret etmek, aşağılamak, dışlamak, tehdit etmek ya da rahatsız etmektir. E-posta, sosyal medya, forum ve oyunlarda görülebilir.

Her olumsuzluk zorbalık mı?

Bir olayın siber zorbalık sayılması için şu ölçütlere bakılır:

- Zorbalık yapanın düşmanca duygular taşıması
- Davranışın dijital araçlarla yapılması
- Zorbalık yapanın teknolojide daha bilgili olması
- Davranışın zaman zaman **tekrarlanması**
- Zorbalık yapanın kimliğini gizleyebilmesi

Bir yetişkinden yardım almak (temsilî)

Karşılaşırsan ne yaparsın?

1. **Hemen bir yetişkine söyle:** aile, öğretmen.
2. Zorbayı **engelle**, cevap verme.
3. Gerekirse o uygulamayı **sil**.
4. Toparlanmak için **çevrim dışı kal**.

Güvenli kullanım

- Tanımadığın kişinin e-postasını açma.
- Her bağlantıya tıklama.
- Profilini ve fotoğraflarını güvendiğin kişilerle paylaş.
- Şifreni kimseye verme.
- Paylaşımlarını sınırlı tut.

Bağımlılığı önlemek

- Ekran süreni belirle.
- Spor ve kitap için zaman ayır.
- Uykudan önce cihazı bırak.
- Ebeveyn ve öğretmenler de örnek olmalı.
- Teknolojik aletleri sınırlı kullan.

Kişisel veri nedir?

Kimliğimizi belirleyen her türlü bilgidir: ad soyad, T.C. kimlik numarası, adres, telefon, fotoğraf, sağlık bilgisi, konum. Yetkisi olmayan kişiler bu verilere ulaşırsa onları **hukuka aykırı** biçimde açıklayabilir ya da paylaşabilir.

Aşırı kullanımın sonucu

Saatlerce ekran başında kalmak → hareket azalır, uyku düzeni bozulur → göz, duruş ve dikkat sorunları başlar → ders başarısı ve aileyle iletişim zayıflar. **Sağlıklı yaşam için teknoloji ölçülü kullanılmalıdır.**

Tartışalım: Olumlu mu, Olumsuz mu?

Olumlu etkiler	Olumsuz etkiler
Hizmetler hızlanır, zaman ve para kazanılır.	Kişisel veri çalınabilir, gizlilik zarar görebilir.
Kırsaldakiler ve özel gereksinimliler işini kolaylaştırır.	İnterneti olmayanlar ve teknolojiyi bilmeyenler geride kalabilir.
Dilekçe ve bilgi edinme hakkı kolaylaşır.	Siber zorbalık ve kötü niyetli bağlantılar görülebilir.
Eğitim materyaline her yerden ulaşılır.	Aşırı kullanım bağımlılık ve sağlık sorunları yapabilir.

Münazara

İki grup olun. Birinci grup teknolojinin vatandaşlık haklarına olumlu etkilerini, ikinci grup olumsuz etkilerini savunsun. Başkan ve jüri seçin, 15 dakika hazırlanın, herkese eşit söz verin. Sunulan bilgilerin **güncel ve bilimsel** olup olmadığını kontrol edin.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Teknoloji tek başına iyi ya da kötü değildir. **Nasıl kullandığımız** sonucu belirler. Bilinçli kullanım, yararı artırır, zararı azaltır.

Dijital vatandaş sorumluluğu

Kimseye hakaret etmemek, yalan haber yaymamak, başkasının fotoğrafını izinsiz paylaşmamak, başkasının emeğini kendi eseri gibi göstermemek.

Bilgi kontrol listesi

Kim yazdı? Ne zaman yazıldı? Başka kaynakta da var mı? Resmî ve bilimsel bir kaynaktan geliyor mu?

Sıra sende

Ailene bir hafta boyunca hangi dijital hizmetleri kullandığını sor. e-Devlet, e-Nabız, e-Okul, EBA veya CİMER'den birinin hangi vatandaşlık hakkını kolaylaştırdığını iki cümleyle yaz. Sen de dijital hayatında geliştirmek istediğin bir davranış seç.

Notlarım

Öğrenme çıktısı: Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkilerini sorgulayabilme

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. e-Nabız kişisel sağlık kayıtlarına erişim sağlar.
☐ 2. CİMER'e yalnızca okul sorunları için başvurulur.
☐ 3. Genel ağdaki her olumsuz durum siber zorbalıktır.
☐ 4. Dijital mahremiyet, neyi kiminle paylaşacağına senin karar vermendir.
☐ 5. Bağımlılığı önlemede yetişkinlerin örnek olması önemlidir.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) e-Devlet	☐	Not ve devamsızlık bilgileri
B) e-Okul	☐	Dijital kitap, video, soru havuzu
C) EBA	☐	Devlet hizmetlerinin elektronik sunumu
D) CİMER	☐	Kişisel sağlık kayıtları
E) e-Nabız	☐	Dilekçe ve bilgi edinme platformu

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **siber zorbalık** | **bağımlılığı** | **etkin** | **dijital vatandaş**

1. Sorunlara çözüm arayan, hakkını kullanan vatandaşa ..... vatandaş denir.
2. Dijital ortamı kurallarına uygun kullanan kişi ..... olarak adlandırılır.
3. Sanal ortamda kasıtlı hakaret ve dışlama ..... olarak bilinir.
4. Cihazların kontrolsüz kullanımı teknoloji ..... riskini artırır.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Köyde yaşayan bir dede, tahlil sonuçları için her seferinde şehre gidiyordu. Torunu ona e-Nabız'ı öğretti. Komşusu ise akıllı telefonu olmadığı için hâlâ şehre gitmektedir.

a) Teknoloji dedenin hangi vatandaşlık hakkını kolaylaştırmıştır?
b) Komşunun durumundan teknolojinin hangi olumsuz yönü çıkar? Bir çözüm öneriniz.

2. Bir öğrenci çevrim içi oyunda haftalardır gizli bir hesaptan hakaret ve tehdit mesajları almaktadır.

a) Bu durumun siber zorbalık olduğunu iki ölçütle açıklayınız.
b) Bu öğrenci ne yapmalıdır? İki öneri yazınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!